EJDERLERİN BEKLEDİĞİ HAZÎNE

Türkçe Üzerine Düşünceler

Turgut Güler

ÖTÜKEN

TURGUT GÜLER; 1951 yılında Afyonkarahisâr'ın Sultandağı ilçesine bağlı Dort (bugünkü Doğancık) köyünde doğdu. Âilesi, 1959 Ocağında Aydın'ın Horsunlu kasabasına yerleşti. İlkokulu orada, Ortaokulu Kuyucak'da okudu. İki hafta kadar Nazilli Lisesi'ne devâm ettikten sonra, Nazilli Öğretmen Okulu'na girdi. Bu okulun ikinci sınıfını bitirdiği 1968 yılında İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu Hazırlık Lisesi'ne kaydoldu. 1969-1973 yılları arasında Yüksek Öğretmen Okulu hesâbına İstanbul Üniversitesi Edebiyât Fakültesi Târîh Bölümü'nde tahsîl gördü.

İstanbul Çapa'daki Yüksek Öğretmen Okulu'nun Kompozisyon ve Diksiyon Hocası olan Ahmet Kabaklı'nın başkanlığında kurulan Türkiye Edebiyât Cemiyeti'nde, bilâhare bu cemiyetin yayımladığı Türk Edebiyâtı Dergisi'nde vazîfe aldı. Bir taraftan üniversite tahsîline devâm etti, bir yandan da bahsi geçen derginin "*mutfak*" tâbir edilen hazırlık işlerinde çalıştı. Metin Nuri Samancı'dan sonra da ikinci yazı işleri müdürü oldu (Mart 1973, 15. Sayı). Bu dergide yazı ve şiirleri yayımlandı.

1973 Haziranında üniversiteyi bitirdiğinde, Malatya Mustafa Kemâl Kız Öğretmen Lisesi târîh öğretmenliğine tâyin edildi. Ahmet Kabaklı'nın arzûsu ile bu görevine başlamadı ve İstanbul'da kaldı, Türk Edebiyâtı Dergisi'ndeki mesâîyi sürdürdü. 1975 yılında hem Edebiyât Cemiyeti (Bakanlar Kurulu karârıyla *Türkiye* kelimesi kaldırılmıştı), hem de Türk Edebiyâtı Dergisi, maddî sıkıntılar yaşamaya başladı, dergi yayınına ara verdi. Bunun üzerine, resmî vazîfe isteği ile Millî Eğitim Bakanlığı'na mürâcaat etti.

Van Alparslan Öğretmen Lisesi'nde başlayan târîh öğretmenliği, Mardin, Kütahya ve Aydın'ın muhtelif okullarında devâm etti. 1984 yılında açılan Aydın Anadolu Lisesi'nin müdürlüğüne getirildi. 1992'de, okulun yeni binâsıyla berâber adı da değişti ve Adnan Menderes Anadolu Lisesi oldu. Bu vazîfede iken, 1999 Ağustosunda emekli oldu. 2000-2012 yılları arasında, İstanbul'da, Altan Deliorman'ın sâhibi olduğu Bayrak Basım-Yayım-Tanıtım'da çalışmalara yardımcı oldu. Yine Altan Deliorman'ın çıkardığı Orkun Dergisi'nde, kendi adı ve müsteâr isimlerle (Yahyâ Bâlî, Husrev Budin, Ertuğrul Söğütlü) yazılar yazdı. İki kızı var.

Yayımlanmış Diğer Eserleri:
Cihângîr Tûğlar-Selîmnâme, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2014.
Orhun'dan Tuna'ya Uluğ Türkler, Ötüken Neşriyat, 2014.
Takı Taluy Takı Müren (Daha Deniz Daha Irmak), Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 2014.

İÇİNDEKİLER

Önsöz 9
Coğrafyaya Sığmayan Târîh 13
Yayla Kartalları Nasıl Konuşur? 15
Karanlığa Uzanan Mum Işıkları 18
Vâdiden Yükselen Ses 23
Taş'tan Kâğıda, Ok'tan Kitaba 27
İslâm Deryâsından İlk Damlalar 29
Dalları Büyüyen Dil Ağacı 34
"Söz Ola Kese Savaşı" 38
İmparatorluk Dili ve "Ejderlerin Beklediği Hazîne" 44
Batıdan Esen Rüzgâr 49
Bir Şehîd İki Yaralı 56
"Arı Biziz Bal Bizdedir!" 59
Ankara'nın Taşına Bak 73
Millî Kültür, Millî His ve Dil 75
Dil İnkılâbına Doğru 79
Alfabe Münâkaşası Ne Zaman Başladı? 81
Kesin Karar Veriliyor 86
Harf İnkılâbına Çeşitli Bakışlar 91
Alfabeden Dile 96
Yeni Türk Târih Tezi 99
Türk Dili Tetkik Cemiyeti 101
İlk Dil Kurultayı 103
Atatürk'ün Dil Denemesi 108
"Cep Kılavuzları"yla Dile Dönen Kelimeler 114
Atatürk'ün Nazarında Özleştirmeciliğin İflâsı 118

Güneş-Dil Teorisi 124
Atatürk Dilde Neler Yaptı, Neleri Yapmak İstedi? 134
Hangisi Doğru? 136
Başvekil İsmet Paşa'nın Şikâyetini,
Reis-i Cumhur İsmet Paşa Unutuyor 140
İnkılâb'dan Devrim'e 143
Bir Garîb Durum 150
Ağabey'den Beklenen 152
Kaynaklar 155

Önsöz

"*Dil*", konuşma uzvumuz. "*Dil*", seslendirdiğimiz kelime yekûnu, yâni, "*lisân*". "*Dil*", gönül fenerimizin ışığı. "*Dil*", akıncı cedlerimizin ele geçirdiği esir "kefere"nin adı. "*Dil*", limanda sükûneti sağlayan muhâfaza duvarı. "*Dil*", çok az sayıdaki Türkçe balık isminden biri. "*Dil*", "dilmek"den emir...

"*Dil*" üzerine daha pek çok deyim ve terimin kapısı çalınabilir. Lâkin bu kelimenin bir araya gelmekten en büyük saâdeti duyduğu tâbir, muhakkak ki, "*Türk*"tür. "*Türk*"le "*dil*"in izdivâcından çıkan Türkçe, Yahya Kemal'in dediği gibi "*bizim ağzımızda, annemizin sütü*"dür.

Heideger, "*Dil, düşüncenin evidir*" diyor. Bu güzel tesbîti, aslını muhâfaza ederek, "*Dil, medeniyetin ve kültürün vatanıdır*" şekline çevirebiliriz. Dili olmayanın, vatanı olmaz! Vatanın olmadığı yerde, hangi kültür ve medeniyetten bahsedeceksiniz?

Türkçe, Türk'ün vâr oluş sebebidir. Onun yaralanması, zedelenmesi, normal mecrâsından çıkarılması, müdâhale sınırlarını aşan bir zulümle budanması, hayâl ufkunu çâresiz bırakan vandallıklarla yabancı emellere peşkeş çekilmesi, damarlarındaki kanın farkında olan her Türk'ü rencîde eder.

1970'li, 80'li yıllarda, Türkiye'nin eli kalem tutan insanları, Türkçe karşısında iki parçaya ayrılmışlardı. Bir tarafta "*Yaşayan Türkçe*" savunucuları, diğer yanda da "*Öz Türkçe*" tarafdârları. İlk bakışta, içinde câzibesi yüksek "öz" kelimesini barındıran ikinci grubun, "*millî*" vasıflara daha yakın olacağı zannedilirken, tam aksi gerçekleşmiş, "*öz, arı*" gibi sıfatlarla anılan bu tarz Türkçeyi önümüze koyanlar, Türk'e kasdı olan bir mücâdelenin safında görünmüşlerdi.

"*Yaşayan Türkçe*" sözüyle neyin murâd edildiği de, çok konuşulmuş, çok münâkaşa edilmiş, fakat rivâyetler muhtelif olunca, maksûda ulaşmak güçleşmiştir. Yazılı ve görüntülü basına, internet gibi tesir sâhası çok çok geniş bir unsurun eklenmesiyle; en sâbıkalı, hattâ kemikleri çürümüş kelimeleri bile yaşatma imkânı doğmuş; böyle olunca, "*Yaşayan Türkçe*" sözü, muteber dil bakımından sağlığını ve güvenirliğini kaybetmiştir.

Dilin canlı bir uzviyet olduğunu unutmadan, geçmiş-hâl-gelecek zincirindeki bağlarını diri tutmak, belki aranılan mihekk taşı hasletidir. Millet oluşumuzun temelinde de, aynı devamlılık vasfı aranmıyor mu?

Orhun Âbideleri'nin orijinal metnini okuyup anlayacak nesli fantezi kabûl etsek bile, perîşân ve kirli manzarası içinde kitâbesini muhâfaza edebilmiş zavallı bir çeşmenin sağından solundan geçen kaç Türk çocuğu, orada yazılanları önce çözebilecek, sonra da anlayabilecektir? Maalesef, geldiğimiz dramatik nokta budur. Mes'ele, sâdece çeşme kitâbesinin yazıldığı alfabe de değildir. Aynı yazıyı Lâtin esaslı alfabe ile yazsak, bu sefer yine ortaya çıkan harf kümelerini mânâlandıracak kişileri bulmakta sıkıntıya düşeceğiz. Türkçeyi, 20. yüzyılda en sâde ve anlaşılır biçimde eserlerine aksettiren Reşat Nûri, Yâkup Kadri, Hâlide Edib gibi yazarlarımızın yazdıkları, "*sâdeleştirme*" işgüzârlığına kurbân ediliyorsa, siz hangi çeşme kitâbesinden bahis açacaksınız?

Türk milletinin, pek çok sıfatla anılması mümkündür ve bunlar arasında "*fâtih millet*" tâbiri, hakkıyla kazanılmış milletlerarası bir madalyadır. İkinci Kök-Türk Devleti'nin, İlteriş Kutlug Kağan'dan sonraki ikinci hükümdârı Kapağan Kağan'dır. Siyâsî icraatıyla Yavuz Sultan Selîm'in müjdecisi olacak parlak ve Cihângîrâne pozlar veren bu mühim sîmânın adı, Kök-Türk Türkçesinde "*kapmak*" fiilinden türemiştir. "*Kapağan*" veyâ "*Kapgan*", kapan, açan, yâni "*fetheden*", "*fâtih*" demektir. "*Türk*" adını devletine veren ilk atalarımızın, kendileri gibi, konuştukları dil de "*kapağan*"dır, "*fâtih*"dir.

Türkçenin hakikî âşıklarından büyük şâir Ali Şîr Nevâî, yaşadığı devirde Türk edib ve şâirlerinin Arapça, Farsça eser kaleme almalarını tenkîd ederken, Türkçe yazmanın zorluğunu dile getiriyor ve dilimizin bu iki dile olan üstünlüğünü anlatıyor, "*kendisinin de gençliğinde bu usûle uyduğunu, fakat durumu anlayınca güçlükleri*

yenmek için Türkçeye döndüğünü, işte o zaman, önünde on sekiz bin âlemden daha geniş bir âlem belirdiğini, yabancı eli değmemiş bir gül bahçesine rastladığını, fakat bu hazîneyi bekleyen ejderlerin kan dökücü, dikenlerin sayısız olduğunu" ifâde ediyordu. Elinizdeki kitabın ismi, bu Nevâî keşfinden mülhemdir.

"*Fâtih Türkçe*" şuûrunun, onulmaz "*dil yâremiz*"e yazılmış en isâbetli reçete olduğuna inanıyorum. Bu inançla yapılan ve nazarlarınıza sunulan "*Ejderlerin Beklediği Hazîne*" çalışması, elbette yığınla eksiği olan bir mütevâzı kalem mesâîsidir. Önünüzdeki sayfalar, ne bir dil târîhi araştırmasıdır, ne de akademik iddia taşımaktadır. Türk olmayı ve Türkçe konuşmayı saâdet kabûl eden bir kemter kulun, bu saâdete adanmış yol azığıdır.

Hacminin ve ağırlığının idrâkinde olan bu "*dille hâlleşme*" paragraflarını, hayat arkadaşım Hatice Rûhân'la canım kızlarım Ayşegül Selcen ve Bilge'ye; baskı safhasında, Ötüken Neşriyat'ta ortaya konan pek mânâlı gayretin, candan alâkanın temsilcisi Nurhan Alpay Beyefendi ile her zaman her yerde olmayı başarabilen sevgili Kadir Yılmaz'a, "*Türkçe'nin lezzeti hep dillerinde olsun*" diyerek armağan ediyorum.

Turgut GÜLER Üsküdar, Şubat 2015

COĞRAFYAYA SIĞMAYAN TÂRÎH

"Takı taluy, takı müren…
Kün tuğ bolgıl, kök kurıkan!"
(Oğuz Kağan Destânı'ndan)

TÜRK TÂRÎHİNİN yabancılarca gıpta edilen iki mühim özelliğinden biri fâsılasız devâm edişi, diğeri de mesâfeyi hiçe sayan geniş coğrafî mekânıdır.

Türkler kadar anayurtlarından uzaklaşıp da istiklâl fikrini kaybetmemiş ve anayurtlarından çok uzaklarda ikinci anayurtlar edinmiş başka bir millet, herhâlde gösterilemez.

Târîhimizin en parlak devri, muhakkak ki, Kaanûnî Devri Türkiyesi'dir. Devletimiz, en geniş sınırlarına ise, Kaanûnî'nin torunu Üçüncü Murâd zamânında ulaşmıştır. Bu dönemde, Türkiye'nin sınırları batıda Atlas Okyanusu ile Baltık Denizi'ne, doğuda Hind Okyanusu'na, kuzeyde Moskova varoşlarına, güneyde de Ekvator'un altındaki mevkilere dayanıyordu. Aynı asırda (XVI. asır) İran, Afganistan, Türkistan, Hindistan gibi sâhalarda çok önemli ve büyük başka Türk devletleri de bulunmaktaydı.

Böylesine muazzam bir mekâna sâhip olmuş bir milletin târîhini incelemek, araştırmak ve kısa zamanda sonuca ulaşmak, elbette zordur. Bu yüzden ve öteki haklı sebeplerden, Türk târîhinin aydınlanamayan devirleri, aydınla-

nanlardan fazladır. Bu husûs, ilim açısından üzücü, fakat Türk târîhinin ve milletinin büyüklüğü açısından iftihâr edilecek bir durumdur.

Mehmed Âkif'in:

> *"Sana dar gelmeyecek makberi kimler kazsın?*
> *Gömelim, gel seni târîhe desem, sığmazsın!"*

mısrâlarında ifâdesini bulan ulvî şehîdlik mekânı, bir bakıma, Türk târîhinin geniş coğrafyasında Dünyevî hazırlığını yapmış bir âhiret mertebesidir.

Oğuz Kağan'ın, milletine hedef olarak gösterdiği vatan tablosunda, geniş mekân fikrinin son noktaya ulaştığını görüyoruz. O mekânın çadırı gökyüzü, bayrağı da Güneş'dir.

Bu çadır ve bu –gökyüzünden hiç eksilmemiş– bayrak altında, mesâfe mefhûmunu yok edercesine dolaşan, gittiği yerlerde –çok zor bir iş olmasına rağmen– kolayca devletler kuran Türk milleti, yine o çadır ve o bayrak altında, binlerce yıldan beri kendi diliyle konuşmaktadır. Türk'ün *"Kendi Gök Kubbesi"*nde, binlerce yıldır, kendi *"hoş sadâları"* dolaşmaktadır.

YAYLA KARTALLARI NASIL KONUŞUR?

"Bizim Türk milletimiz, eski ve şerefli bir millettir.
Zâten Orta Asya'nın Altay Yaylası'nda yetiştiği için,
kartalın meziyetlerini daha gençliğinde kazanmıştır."[1]
Mustafa Kemal Atatürk

ORTA ASYA, Türk'ün anayurdudur. Asya'nın ortasında, Altay Dağları'ndan Hindistan'a, Hazar Denizi'nden Japon Denizi'ne kadar uzanan bu geniş sâhada, Türklerin ilk def'â nerede göründüğü, ortaya çıktığı sorusu, bugün tam olarak cevaplandırılamamıştır. Türkolojinin kabûl ettiği genel görüş, bu bölgenin Altay Dağları olduğu yolundadır.[2]

Atatürk'ün de ifâde ettiği gibi, Altay Yaylası'nda târîh önüne çıkan Türk milleti, kartalın meziyetlerini daha gençliğinde kazanmıştır: *"Tâ uzakları görür, hızlı bir uçuşu vardır ve bu rûhu barındıracak kadar kuvvetli beden sâhibidir."*[3] Bu meziyetler, kartalın hayvânî, vahşî özellikleri değil, Türk'ün çelik karakterinin ve yüksek dünyâ görüşünün sıfatlarıdır.

---

[1] Dr. Utkan Kocatürk, *Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri*, Ankara, 1969, s. 125.

[2] Prof. Dr. Lazslo Rasonyi, *Târîhte Türklük*, Ankara, 1971, s. 4; Ord Prof. Dr. Zeki Velidî Togan, *Umûmî Türk Târîhine Giriş*, İstanbul, 1970, s. 9.

[3] Dr. Utkan Kocatürk, *a.g.e.*, s. 125.

Altay Yaylası'nın, bu, *"uzağı gören, hızlı uçan ve kuvvetli beden sâhibi"* kartalları, kendilerinden önceki ataları gibi, Türkçe konuşuyorlardı.

Bu, nasıl bir Türkçeydi? Kartallara yaraşır sertlik ve toklukta bir dil mi? Yoksa, yayla sularının nazlı, fakat coşkun akışını andırır bir dil mi? Veyâ, yerine göre, her ikisini de bünyesinde barındıran; hem kartal, hem güvercin, hattâ bülbül olmasını bilen bir dil miydi?

Bu sorulara lâyıkıyla cevap vermek mümkün değildir. Çünkü Türk siyâsî târîhinde olduğu gibi, Türk dili târîhinde de oldukça büyük bir bölüm aydınlanamamıştır.

Bütün dillerin târîhinde incelemeye tâbi tutulan esas bölüm, o dilin yazılı hâle gelmiş şeklidir. Buna, *"konuşma dili"*nin zıddı olarak *"yazı dili"* denmektedir.

Konuşma diliyle yazı dili arasındaki farkları, Muharrem Ergin şöyle belirtiyor:

> *"Konuşma dili evde, sokakta, her günkü hayatta kullanılan tabiî bir dildir. Konuşma dili, içtimâî muhîtlere bağlı olarak bir dil sâhası içinde farklı şekiller gösterir.*
>
> *… Yazı dili eserlerde, kitaplarda, tek kelime ile yazıda kullanılan dildir. Yazı dili, bir medeniyet dilidir. Târîh boyunca ancak medeniyeti, kültürü, edebiyâtı olan kavimlerin yazı dilleri olmuştur.*
>
> *… Konuşma dili, canlı bir dil olarak nesillere, fertlere bağlıdır. Gelişme seyri içinde safhaları nesillerle berâber ortadan kalkar. Ancak yaşayan şekli tesbît edilebilir.*
>
> *… Buna karşılık, yazı dili yazılı olduğu için, dillerin târîhî gelişmesi yazı dilinden tâkib edilebilmektedir. Onun için, bir dilin geçmişinden bahsetmek, târîh içindeki gelişmesine bakmak demek, yazı dilinin târîhî gelişmesine bakmak demektir. Yazı dili de, dilin en gerçek aynası olduğu için, onda dilin asırlar içinde akıp gelen yapısını görmek mümkündür."*[4]

[4] Prof. Dr. Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul, 1962, s. 8-11.

Buna göre; Türkçenin yazı dili hâlinde ortaya çıktığı zaman, Türk dil târîhinin de esas ve gerçek başlangıcıdır. Daha öncesi, ancak yazılı metinlerin vereceği mukâyese ve tahmîn imkânlarıyla –o da nazariye olarak– incelenebilir. Türk dilinin elde mevcut ilk yazılı metinleri Orhun Âbideleri'dir. Âbidelerin dikiliş yılları ise, milâdî sekizinci asrın ilk yarısı içindedir. Orhun Âbideleri'nden önceki devirler, Türk dilinin *"târîh öncesi"* veyâ *"karanlık çağları"*dır.

İşte, Altay Yaylası'nda târîh sahnesine çıkan Türklüğün ilk temsilcileri –Atatürk'ün deyişiyle *"kartalın meziyetlerini kazanmış"* atalarımız– hem siyâsî, hem de dil târîhimizin, bu aydınlanmaya muhtaç karanlık devrinde yaşamışlar, konuşmuşlardır. Yayla Kartallarının nasıl konuştuklarını, bu yüzden ilmî hükümler vererek inceleyemiyor, dillerinin yapısı hakkında kaaideler koyamıyoruz. Ancak, milâdî sekizinci asırda ortaya çıkan Türk yazı dilinin hazırlayıcısı olduklarını, adı belli ilk Türk müellifi olmak şerefini taşıyan Vezîr Tonyukuk'u, bu *"kartal meziyetli"* insanların yetiştirdiğini, kesinlikle biliyoruz.

KARANLIĞA UZANAN MUM IŞIKLARI

TÜRKÇE, Dünyâ dillerinin ilmî tasnîfinde menşe' bakımından Ural-Altay dil âilesine, yapı bakımından da eklemeli diller grubuna bağlanmaktadır.[1]

Yeryüzünde konuşulmuş üç bine yakın dilden, ancak yüz yirmi kadarı *"devlet dili"* özelliği gösterirken; Türkçe, devlet dillerinin târîhi en eski olanları arasında yer almaktadır.[2]

Türk târîhinin, bilinen ilk siyâsî teşekkülü olan Hunlar, daha devletin kuruluşundan itibâren Türkçeyi devlet dili olarak kullanmaya başlamışlardır.[3]

Orhun Âbideleri'nden önceki karanlık devri aydınlatmak; hem yazı dilini hazırlayan *"konuşulan Türkçe"*yi incelemek, hem de Türk yazı dilinin daha eskilere çıkan yeni metinlerini bulmak yolundaki çalışmalar, Türkolojinin en çok uğraştığı konulardır.

Türk ilim adamlarının ve yabancı Türkologların –her türlü takdîr ve şükran duygularının üstünde olan– çalışmaları, Altay Yaylası'yla Orhun arasını kaplayan karanlığa ümit verici mum ışıkları uzatmıştır.

---

[1] Prof. Dr. Muharrem Ergin, *a.g.e.*, s. 5-7.

[2] A. Dilaçar, *Devlet Dili Olarak Türkçe*, Ankara, 1962, s. 6.

[3] A. Dilaçar, *a.g.e.*, s. 6-7.

Bu çalışmalara bizzat katılanlardan merhûm Ahmet Caferoğlu, Türk dilinin *"ana kaynağından bugünkü şîvelere varıncaya kadar geçirdiği gelişme merhaleleri"*ni şöyle sıralamaktadır:

"1- Altay Devri: Türk-Moğol dil birliği
2- En Eski Türkçe Devri: Proto Türk dil birliği
3- İlk Türkçe Devri
4- Eski Türkçe Devri: 6.-9. asırlar
5- Orta Türkçe Devri: 10.-15. asırlar
6- Yeni Türkçe Devri: 16. asırdan itibâren
7- Modern Türkçe Devri: Günümüz"[4]

Yukarıdaki tasnîfde 4. sırada bulunan *"Eski Türkçe Devri"*, aynı zamanda ilk yazılı metinlerin de ortaya çıktığı devirdir. Bu bakımdan, Eski Türkçeden önceki devirler, biraz evvel bahsettiğimiz *"mum ışıklarının uzandığı"* devirlerdir.

Türkçenin karanlık devirlerinde meydâna gelen en büyük hâdise, dilden çıkan bâzı kolların ayrı istikâmetlerde gelişmeleri, ana dilden kopmalarıdır. Reşid Rahmetî Arat ve Muharrem Ergin gibi dil âlimlerimiz, Türkçeden bilinmeyen bir zamanda ayrılmış olan Çuvaşça ve Yakutçayı Türkçenin lehçeleri kabûl etmektedirler. Yine aynı âlimlere göre, Türkçenin bilinen târîhî akışı içinde ayrılmış olup bâzı ses ve şekil farklılıkları gösteren Özbekçe, Kırgızca, Kazakça, Âzerî Türkçesi ve Osmanlı Türkçesi gibi kollar da şîvedir.[5]

Tahsin Banguoğlu'nun da içinde olduğu bâzı âlimler ise, Yakutça ve Çuvaşçayı ayrı birer Türk dili olarak değerlendirmektedirler.[6]

---

[4] Prof. Dr. Ahmet Caferoğlu, *Türk Dili Târîhi (I)*, İstanbul, 1970, s. 52.

[5] Prof. Dr. L. Rasonyi, *a.g.e.*, s. 16; Prof. Dr. M. Ergin, *a.g.e.*, s. 9; Ali Karamanlıoğlu, *Türk Dili Nereden Geliyor, Nereye Gidiyor?*, İstanbul, 1972, s. 24.

[6] Ali Karamanlıoğlu, *a.g.e.*, s. 24.

Osman Tûrân'ın, isâbetle dile getirdiği gibi:

> *"Türkçe, çok muhâfazakâr ve sağlam bünyesi sâyesinde iki bin yıllık bir târîhe sâhip olduğu ve çok uzak mesâfelere yayıldığı hâlde, az değişikliklere uğramış ve başka birtakım eski diller gibi istihâlelere ve kaybolmaya mahkûm bulunmamıştır. Türklerin büyük imparatorluklar içerisinde siyâsî birlikler hâlinde kalmaları da Türkçenin yeni lehçelere ayrılmasına fazla fırsat vermemiştir."*[7]

Yine *"Eski Türkçe"* devrinden önceki dönemde, Türkçenin coğrafî yayılışının sınırlarını tâyin etmek, bir hayli güç olmaktadır. Türkçenin ilk devirlerindeki sâhası, yalnız Altay Dağları bölgesi midir? Türkçe, Altaylar'dan başka bir bölgede târîh sahnesine çıkmış olamaz mı? Bu soruların kısa ve net cevapları, maalesef verilememektedir. Hangi sâhalarda konuşulduğu hakkında bile tereddüdlü bilgilere sâhip olduğumuz Türkçenin ilk devirleri aydınlandıkça, Türk târîhi ve medeniyetinin de geriye doğru ufku genişleyecektir.

Nitekim, bu konuda değerli araştırmalar yapılmakta, yeni ve ilgi çekici teklifler getirilmektedir. Meselâ, Finlandiyalı Mongolist ve Türkolog Ramstedt, Çin ve Kore dillerinin konuşulan lehçeleri üzerinde yaptığı araştırmalar sonunda, Türk dilinin en eski inkişâf sâhasının Kuzey Çin ve Kore toprakları olduğunu; Kore dilinin en eski bir Türk şîvesinden türediğini iddiâ etmiştir.[8] Türk ve Kore dilleri arasında yakın benzerlikler bulan Ramstedt, her iki dilden inandırıcı örnekler de göstermiştir: Türkçe *"sakü" (seki)*; Korece *"siek" (oturma yeri)*, Türkçe *"kümüş" (gümüş)*; Korece *"kım"* (*mücevher, altın*)… gibi.[9]

Ramstedt'in çalışmalarından da anlaşılacağı üzere, Türk dilinin ilk devirleri hakkında yapılacak ilmî araştır-

---

[7] Prof. Dr. Osman Tûrân, *Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi Târîhi (I)*, İstanbul, 1969, s. 41.

[8] Ord. Prof. Dr. Z. V. Togan, *a.g.e.*, s. 15.

[9] Prof. Dr. A. Caferoğlu, *a.g.e.*, s. 41.

malar, *"Türklerin anayurdu"* mes'elesi gibi, Türk târîhinin çok önemli konularında bile, yeni görüşlerin ortaya atılmasına sebep olacaktır.

Konuşulan Türkçenin, çok eski devirlerde ve çok geniş sâhalarda, hem de *"devlet dili"* olarak yaşadığını gösteren Türkçe metinler, şimdilik milâdî sekizinci asırdan önceye inmiyorsa da, bu fikri doğrulayan başka işâretler vardır. Bu işâretler, târîh boyunca Türklerle münâsebette bulunmuş yabancı milletlerin resmî ve gayr-ı resmî kayıtlarında serpiştirilmiş olarak durmaktadır. Bu kaynaklardaki Türklere âit isim, unvân ve diğer kelimeler (bilhassa Çincedeki bilgiler) hassas bir ilim süzgecinden geçirilmeye muhtaçtır.[10]

Bizanslı târîhçi Priskos'a göre, 448 yılında Attilâ'nın devlet merkezi olan Etzelburg'da, Türkçe, devlet diliydi. Üç amcasının *Aybars, Ruga (Rua), Oktar*, babasının *Muncuk*, karısının *Arığkan* (*Arıkan*), oğullarının da *İlek, İrnek* ve *Dengizih* (*Dengizik*) gibi Türkçe adlar taşıması, bu gerçeği destekler.[11]

Osman Tûrân'a göre:

> *"Yazının kullanılmasından önce Türk kağan ve beylerinin tâbileri ile muhâberelerinde bâzı işâretlere sâhip olduğu anlaşılıyor. Onuncu asır Arap âlimi İbnü'n-Nedîm'in, Bağdad'da bir Türk kumandanından alarak verdiği kayda göre, Büyük Türk Hükümdârı, tâbilerine bir emir yazmak istediği zaman vezîrini çağırır; oku yarmasını emreder. O da üzerinde birtakım işâretler yapar. Türk ileri gelenleri (beyleri) bunların mânâsını bilir ve hükümdârın maksadını anlar. Az işâret (nakış) ile çok şey ifâde edilir. … Çin kaynaklarında Türklerin mukâvele yapmak maksadı ile tahta üzerine işâret yaptıklarına dâir kayıtlar da bunu te'yid eder ve aynı hâdiseyi belirtirler. … İşâretli ok gönderme sûretiyle emirlerin teblîği, Türkler arasında yazının kullanılışından sonra ve İslâm devrinde bile devâm etmiştir. … Türkçede okumak nasıl ok ile ilgili ise, bu işâretlerin yazı hâline*

[10] Prof. Dr. Osman Tûrân, *a.g.e.*, s. 41.

[11] A. Dilaçar, *a.g.e.*, s. 6; Prof. Dr. L. Rasonyi, *a.g.e.*, s. 72-78; Prof. Dr. Osman Tûrân, *a.g.e.*, s. 42.

gelmesi de ona bağlı olarak gelişmiş ve Orkun (Orhun, Kök-Türk) alfabesi de böylece Kun (Hun) devrinden beri başlayan bu muhâbere işâretlerinin tekâmülü ile meydâna çıkmıştır."[12]

Türk milletinin, ilk yazılı eserlerinde kullandığı alfabenin, harfleri gibi, bu harflere kaynak teşkîl eden zemîni de millîdir. Kök-Türk alfabesi, en köklü Türk silâhı olan *"ok"*un sathında gelişip büyümüştür. Türkçe, *"ok"*umaya, "ok"unmaya ve *"ok"*utulmaya, *"ok"* üzerinde başlamıştır.

[12] Prof. Dr. Osman Tûrân, *a.g.e.*, s. 44.